

**RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING
YANGI O'ZBEKISTON
RIVOJIGA TA'SIRI**

Xalqaro ilmiy-amaliy
konferensiyasi to'plami

21 IYUN

2023

**RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING YANGI O'ZBEKISTON
RIVOJIGA TA'SIRI**

**ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА РАЗВИТИЕ
НОВОГО УЗБЕКИСТАНА**

**IMPACT OF DIGITAL TECHNOLOGIES ON THE DEVELOPMENT
OF NEW UZBEKISTAN**

Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasi maqolalar to'plami

JUNE 21, 2023
KOKAND UNIVERSITY

"O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" O'zbekiston Respublika Prezidentining 5847-sonli Farmonida ko'zda tutilgan vazifalardan biri – ilmiy izlanish yutuklarini amaliyotga joriy etish yo'li bilan fan sohalarini rivojlantirish, ya'ni xalqaro ilmiy hamjamiyatda e'tirof etilishiga xizmat qilishdir. Shu va boshqa tegishli farmonlarda va qarorlarda belgilangan vazifalarini amalga oshirish maqsadida 2023 yil 21-iyun kuni Qo'qon universiteti "Raqamli texnologiyalar va matematika" kafedrası "Raqamli texnologiyalarning Yangi O'zbekiston rivojiga ta'siri" mavzusidagi xalqaro miqyosida o'tkaziladigan ilmiy-amaliy konferensiyasi maqolalar to'plamini e'lon qiladi

MAS'UL MUHARRIR

Zahidov G'ofurjon Erkinovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

TAHRIRIYAT HAY'ATI

G'ulomov Saidahrur Saidahmedovich – iqtisodiyot fanlari doktori, akademik;

Ahmedov Durbek Quدراتillayevich - iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Mahmudov Nosir Mahmudovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Butaboyev Muhammadjon - iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Islamov Anvar Ashirkulovich - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent;

Ruziev Shohrusbek Ravshan o'g'li - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Mulaydinov Farxod Murotovich – Qo'qon universiteti, Raqamli texnologiyalar va matematika kafedrası mudiri

Texnik muharrir – Solidjonov Dilyorjon Zoirjon o'g'li

Ta'lim sifati yangi O'zbekiston taraqqiyotini yanada yuksaltirishning muhim omili / Raqamli texnologiyalarning Yangi O'zbekiston rivojiga ta'siri xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasi to'plami. Kokand university, 2023 yil 21 iyun, - «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi» 2023.

© Matn. Mualliflar, 2023.

© Kokand university, 2023.

© «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», original maket, 2023.

72	SANOAT KORXONALARI UCHUN BULUTLI YECHIMLAR - Mulyadinov Farhod Murotovich	309-316
73	RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA KORXONA STRATEGIYASI - Urishev Baxtiyor Abdusamatovich, Hojiyev Ixtiyor Bahodirjon o'g'li	317-322
74	ХИЗМАТ КЎРСАТИШ КОРХОНАЛАРИНИНГ ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТИДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ - Худайбердиева Наргиза Низомиддин қизи	323-327
75	RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING TILGA TA'SIRI: RETRONIMLAR - Xolmonova Sadoqat Abdubannoyevna	328-332
76	ZAMONAVIY AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING MUAMMOLARI VA YECHIMLARI - Abdullaev Akhrorjon Axadjon o'g'li	333-338
77	МОДЕЛЬ РАСПОЗНАЮЩИХ ОПЕРАТОРОВ, ОСНОВАННЫХ НА ПОСТРОЕНИИ ДВУМЕРНЫХ ПОРОГОВЫХ ПРАВИЛ - Н. М. Мирзаев, Ф.Ф. Мелиев	339-343
78	PUFAKCHALI SARALASH ALGORITMI VA UNING PYTHONDA IFODALANISHI - Jumakulov Abdumannon Kodirjonovich	344-348
79	ZILZILA SABABLARI VA UNING OQIBATLARI - Xoldarov Xatamjon Mo'ydinovich	349-353
80	XIZMAT KO'RSATUVCHI KOMPANIYALARDA SUN'IY INTELEKTDAN FOYDALANISH - A.O.Tillavoldiyev	354-357
81	TURISTIK MAHSULOTLAR VA XIZMATLAR MOHIYATIGA YONDASHUVLAR VA ULARNI DIVERSIFIKATSIYALASH JARAYONINING NAZARIY-USLUBIY JIHLTLARI - Sultonova Yulduzxon Kamoldinovna	358-362
82	XORIJIY TIL SIFATIDA INGLIZ TILINI O'RGANISH UCHUN ENG YAXSHI ELEKTRON MANBALAR - Dilyorjon Solidjonov	363-365
83	TADBIRKORLIK SUB'EKTLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI RIVOJLANTIRISH - Rustam Tohirov Solijonovich	366-370

**ХИЗМАТ КЎРСАТИШ КОРХОНАЛАРИНИНГ ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТИДА РАҚАМЛИ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ****Худайбердиева Наргиза Низомиддин қизи,**

2-курс докторанти. Наманган давлат университети

e-mail: shin-set-sunan@mail.ru

Аннотация: Мақолада хизмат кўрсатиш соҳасининг замонавий иқтисодиётдаги ўрни, хизматлар соҳасида инновация жараёнларини ташкил этиш асослари ва бунда рақамли технологияларнинг аҳамияти ёритилган. Шунингдек, Наманган вилояти хизмат кўрсатиш корхоналари ва хизмат истеъмолчилари иштирокида ўтказилган анкета сўровномалари натижалари таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: хизматлар бозори, инновацион ривожланиш, рақамли технологиялар, хизмат турлари рақобатбардошлиги

Abstract: The article states the role of service sector in modern economy, the basics of organizing innovation processes in service companies and the role of digitalization for service sector. There are given the results of questionnaire which was held among service companies and service consumers

Keywords: service market, innovation development, digital technologies, the competitiveness of service types

Жаҳон иқтисодиётида тобора улуши ошиб бораётган хизматлар бозори энг тез ўзгарадиган бозор бўлиб, бу соҳанинг инновацион ривожланиши унинг субъектларидан инновация жараёнларини тўғри ташкил этиш ва бошқаришни талаб этади. Хизматлар соҳасида инновация жараёнларини самарали амалга ошириш ва бошқариш, рақамли технологиялар ёрдамида мавжуд хизматлар сифатини ошиши ва янги хизматлар таклифини пайдо бўлишига сабаб бўлади ва бу ўз ўрнида миллий иқтисодиётнинг ва жаҳон иқтисодиётининг ўсишига хизмат қилади. Иқтисодиётни босқичма босқич рақамлаштириш орқали хизматлар соҳаси ривожланиши учун зарурий инфратузилма тизимларини ривожлантириш замонавий иқтисодиёт субъектлари учун асосий вазифалардан бирига айланди.

Мамлакатимизда содир бўлаётган бозор муносабатларининг ривожланиши шароитларида хизматлар соҳасида ҳам сезиларли даражада ўзгаришлар содир бўлмоқда. Охирги ўн йилликда хизматлар соҳасининг ялпи ички маҳсулотдаги улуши жадал ўсиш тенденциясига эга. Хусусан, 2022 йилда ЯИМ ҳажми 888,3 трлн. сўмни ташкил этган бўлса,

шундан хизматлар соҳасига 357,6 трлн. сўм тўғри келади, ёки унинг ЯИМдаги улуши 40,3%ни ташкил этади. Аввалги йил(2021)га нисбатан бозор хизматлари 73,2 млрд.сўмга кўп бўлиб, ўсиш суръати 115,9%ни ташкил қилди. Охирги 10 йилда эса хизматлар ҳажми 6,4 мартага ўсган. Аҳоли жон бошига кўрсатилган бозор хизматлари ҳажми 2022 йилда 10030,1 минг сўмга етиб, 2021 йилга нисбатан ўсиш суръати 113,5%ни ташкил этган, охирги 10 йилликда 5,4 мартага ошди[1].

Мамлакатимиз иқтисодиётининг дунё иқтисодий маконига интеграцияси даражасига қараб хизматлар импорти ва экспортининг ривожланиши, бир қатор хизматларнинг мавжуд бўлиши учун рақамли технологияларни ривожлантиришни талаб этади. Шу билан бирга ялпи хизматлар таркибида бозор хизматлари катта улушни (60 %дан ортиқ) эгаллайди.

Миллий ва халқаро статистика маълумотларига кўра, Ўзбекистонга киритилаётган чет эл инвестицияларининг 40 %дан ортиғи хизматлар соҳасини рақамлаштириш орқали ривожлантириш ва инновация жараёнларини такомиллаштириш учун жалб қилинмоқда ва бу, ўз навбатида, иқтисодиётнинг ушбу соҳаси ривожланишининг долзарблиги ва унинг ривожланиш истиқболларини белгилайди.

Дунёнинг ривожланган мамлакатларида хизматлар соҳасининг ялпи ички маҳсулотдаги ҳиссаси 60-70 %ни ташкил этади. Хизматлар соҳасининг ривожланиш даражаси, одатда, мамлакат тараққиёт даражасини, унинг иқтисодий салоҳиятини акс эттиради. Иқтисодиётнинг реал секторидаги инновациялар натижасида меҳнат унумдорлигининг ортиши миллий иқтисодиётнинг бошқа ноишлаб чиқариш тармоқларига катта сонли меҳнат ва моддий ресурсларни ўтказиш имконини беради. Ўз-ўзидан хизмат кўрсатиш соҳасида ҳам ишлаб чиқариш соҳасидаги каби инновацияларга талаб ошади[Guk & Peker 2017, 1-27p].

Кўплаб хорижий тадқиқотлар билан танишиб чиққан ҳолда хизмат кўрсатиш соҳасидаги инновацион жараённи қуйидаги схема орқали тушуниш мумкин:

1-расм. Хизмат кўрсатиш соҳасида инновация жараён таркиби

Манба: Муаллиф тадқиқотлари асосида ишлаб чиқилган.

Хизмат кўрсатиш корхоналарида инновацион жараён харидор эҳтиёжларини ва инновация имкониятларини аниқлаш, инновацион ғояларни ишлаб чиқиш, инновацион ахборот ва кўникмалар билан ишлаш, инновациянинг реализация қилиш ва муваффақияти тўғрисида маълумот беришни ўз ичига олади. Демак, айнан шу жараёнларни самарали бошқаришни ташкил этиш ва рақамлаштириш кўплаб ривожланган ва ривожланаётган давлатлар хизмат кўрсатиш корхоналари рақобатбардошлиги учун муҳим ҳисобланади.

Хизмат кўрсатишнинг инновацион шакли қуйидагиларда намаён бўлади:

- янги турдаги хизматларни яратилиши;
- мавжуд хизматлар сифатини ошиши.

Ушбу инновацияларни амалга оширишни рақамлаштириш натижасида мавжуд истеъмолчиларнинг хизматлардан қониқиши ортади ва янги истеъмолчилар жалб қилинади.

Бу мавзудаги тадқиқотларни таҳлил қилган ҳолда шуни айтиш мумкинки, хизмат кўрсатиш соҳасида инновацияларни амалга оширишда фақат менежерлар ва мутахассисларни эмас, хизмат кўрсатиш корхонасининг барча қатлам ишчиларини (оддий

хизматчиларгача), ресурс етказиб берувчиларни, клиентлар ва потенциал харидорларни жалб қилиш бу турдаги корхоналарнинг инновацион бошқаруви самарасини янада оширади [Бурменко 2004, 37-38 стр.]

]. Хизмат кўрсатиш соҳаси фаолиятини рақамлаштириш бундай бошқарув фаолияти учун қулай имконият имконият яратади. Уларнинг ишлаб чиқариш корхоналари инновацион бошқарувидан асосий фарқи ҳам шунда.

Хизмат кўрсатиш соҳасини рақамлаштириш орқали инновацион ривожлантиришнинг назарий асосларини тадқиқ қилиш, инновацион ривожланиш тамойиллари, унга таъсир этувчи омиллар, инновация жараёни иштирокчиларини ўрганиш ҳамда улар асосида хизмат кўрсатишни инновацион ривожлантириш моделларини таклиф қилиш келажакда мамлакатимизда бу соҳа ривожини дунёнинг ривожланган мамлакатлари даражасига олиб чиқиш имконини беради.

Иқтисодиёт реал секторидаги ишлаб чиқариш ҳажмининг ўсиши, янги авлод, мураккаб, юқори технологик маҳсулотларнинг яратилиши ва рақамлашуви хизматлар соҳасининг ўсиши, хизматлар тури ва хилма хиллигининг ортиши, ушбу соҳанинг рақамли технологиялар ёрдамида такомиллаштиришни, бир сўз билан айтганда инновацион ривожланишини таъминлайди. Ўз навбатида, инновацияларни амалга ошириш натижасида хизматлар соҳаси миқёсининг кенгайиши хизматларнинг ҳаммабоблиги, иш сифатининг яхшиланиши, товарларга бўлган талабнинг кўпайишига имкон яратади ва, шу тариқа, ишлаб чиқариш миқёси ва иқтисодиётни ривожлантириш умумий макроиқтисодий кўрсаткичларининг сезиларли даражада ўсишига таъсир кўрсатади. Юқоридаги фикрлар асосида таъкидлаш мумкинки, хизматлар соҳасининг рақамли технологиялар асосида инновацион ривожланиши иқтисодиётни ривожлантириш омили ҳисобланади.

Ҳозирги вақтда хизматлар соҳаси ривожланган мамлакатлар иқтисодиётида ҳал қилувчи аҳамият касб этади. Ўзбекистонда баъзан учинчи сектор деб аталувчи хизматлар соҳаси мамлакат иқтисодиётининг жадал ривожланаётган тармоқларидан бири ҳисобланади.

Хизматлар соҳасини инновацион ривожлантиришда рақамли технологиялардан фойдаланишга хизматларни яратувчи корхоналар ходимлари ва хизматлар истеъмолчиларининг муносабатини аниқлаш мақсадида Наманган вилоятида анкета сўровномаси ўтказилди.

Сўровномада иштирок этган респондент (200 нафар) ларнинг 91 %и (182 нафар) кўрсатилаётган хизмат турлари рақобатбардошлигини корхонада рақамли технологиялар асосида амалга оширилаётган инновацион фаолият белгилашини таъкидлаб ўтишган ва 81,5 %и (163 нафар) ўз фаолиятида рақамли технологиялардан фойдаланишга тайёрлигини билдирган.

Сўровномада иштирок этган хизмат кўрсатиш корхонаси раҳбар ва ходимларининг 85%и(жами 140 тадан 119 нафари) фаолиятни рақамлаштириш жараёнларини режалаштириш ва бошқаришни яхлит ҳолда ташкил этилиши лозимлигини кўрсатиб ўтишган.

Умумий респондентлар(200 нафар)нинг 42 %и (84 нафар) рақамли технологияларни фаолиятнинг ташкилий-бошқарув жараёнларига, 31 %и (62 нафар) бевосита хизмат кўрсатиш жараёнларига, қолган 27 %и (54 нафар) рақамли технологияларни ҳар икки жараёнга баравар жорий этилишини муҳим деб ҳисоблаганлар. Респондентларнинг 98 %и (147 нафар) хизматлар соҳасида яхлит рақамли платформага асосланган бошқарув тизимини шакллантириш лозим деб ҳисоблайдилар.

Кўриниб турибтики, вилоятда хизматлар истеъмолчиларининг ҳам соҳанинг инновацион ривожига рақамли технологиялардан фойдаланиш борасида ижобий қарашлари мавжуд. Хизмат истеъмолчиларининг фикрича, хизмат кўрсатиш корхоналарида рақамли технологиялардан фойдаланиш истеъмолчилар вақтларини тежашга, ортиқча “қоғозбозлик”ни олдини олишга ва янги хизматлардан баҳраманд бўлишга ёрдам беради.

Хизмат кўрсатиш корхоналарида инновация фаолиятини ташкил этиш ва ривожлантиришда рақамли технологиялардан фойдаланиш самарасини аниқлаш ва бу жараёнга ижобий ёки салбий таъсир кўрсатиб келаётган омилларни аниқлаш учун, мавжуд муаммоларни албатта тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш ҳамда хизматлар соҳасини рақамлаштиришга алоқадор илмий-тадқиқот муассасаларининг етакчи мутахассислари фикри асосида эксперт баҳолаш талаб этилади.

Юқоридаги тадқиқотдан шуни хулоса қилиш мумкинки, Наманган вилоятида фаолият олиб бораётган хизмат кўрсатиш корхоналари ходимлари ва хизмат истеъмолчилари худуднинг хизмат кўрсатиш корхоналарида рақамли технологиялардан фойдаланиш соҳанинг инновацион ривожига ижобий таъсир этади ва истеъмолчи қониқишлари ортишига хизмат қилиб, хизматларга бўлган талаблар ортишига олиб келади.

Бу борада янада кенгроқ доирада сўровномалар ўтказиш, экспертлар хулоса ва таклифларини тадқиқ қилиш Республикамизда хизматлар соҳасининг кенг ривожланишига хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитаси маълумотлари.www.stat.uz
2. Guk, O., & Peker, S. (2017). Understanding the links among innovation performance, market performance and financial performance. *Review of Managerial Science*, 1–27.
3. Бурменко Т.Д. Экономика сферы услуг (Вводный курс) / Т.Д.Бурменко. –Иркутск: Изд-во БГУЭП, 2004. –С.37-38.